

тематичному блоці (розділі курсу, параграфі, на уроці) з урахуванням особливостей методів дослідження окремих наук: історії, філософії, політології чи правознавства. Чітке визначення сукупності міжпредметних понять і категорій у вигляді одиниць знання і способів опанування ними учнів – перший складник очікуваних результатів учнів в інтегрованому курсі.

Очевидно, що компетентісно орієнтоване навчання потребує не лише формування інтегрованого змісту, а й забезпечення активної діяльності учнів з його опанування та формування у них складних міжпредметних (інтегрованих) умінь. Це можна позначити як діяльнісний складник інтеграції – конкретну сукупність умінь і видів діяльності учнів, які уможливають опанування ними відповідним міжпредметним змістом інтегрованого курсу. Ця сукупність слугує є основою для визначення другого складника компетентісно орієнтованих результатів навчання – діяльнісного: що і на якому рівні учні зможуть робити по завершенню циклу інтегрованого навчання (вивчення курсу).

Нагромаджений досвід показує, що основою міжпредметної інтеграції в рамках інтегрованого курсу виступає також ціннісно-смысловий складник, що об'єднує зміст різних предметів (акцентує сукупність спільних для різних предметів смислів і цінностей, що складають основу орієнтацій і ставлень учнів). У процесі синтезу інтегрованого змісту освіти ці смисли і цінності виступають важливим критерієм його відбору і способу презентації його учням.

Російська агресія як чинник зрушень у змісті шкільної історичної освіти в Україні

*Н. М. Гупан,
доктор педагогічних наук,
професор, головний науковий співробітник
відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

Російсько-українська війна, що триває, не є випадковою, вона лише ланка у ланцюгу військових дій Росії новітньої доби (Молдова, Ічкерія, Грузія, Сирія, Україна). Війна часто обиралася росіянами як засіб тиску на інші держави задля визнання ними світового лідерства російської федерації. Для досягнення цієї мети керівництво рф вважало за необхідне підпорядкувати, перш за все, сусідні території, серед яких була й Україна. Спроби встановити над нею контроль шляхом приведення до влади корумпованих і повністю залежних від кремля чиновників зазнали поразки завдяки спротиву національно-свідомої частини громадянського суспільства України. Тоді в 2014 р. розпочалася російська прихована військова агресія («нас там нет») в Криму і на Донбасі.

Російська пропаганда висвітлювала ці процеси як громадянську війну, надаючи підтримку антиукраїнським силам. У 2022 р. агресія рф проти України набула характеру повномасштабної війни, супроводжуваної інформаційно-маніпулятивними наративами, в яких російське керівництво виправдовувало свої

дії необхідністю боротьби з вигаданим ними «українським нацизмом» та можливою загрозою «тероризму» з боку українців. Загарбавши частину території України, РФ приписувала собі історичні українські землі, розповсюджуючи міфи про Київську Русь, що начебто була «колискою трьох братніх народів» (російського, українського, білоруського), про спільність їхньої мови і культури. Ігнорувати такі дії супротивника не припустимо для українського суспільства, оскільки це не відповідає історичній дійсності, підриває нашу єдність та сприяє розгортанню сепаратизму. Адже лише об'єктивно висвітлюючи своє минуле, захищаючи його від маніпуляцій, ми можемо програмувати власне майбутнє.

Треба враховувати й існування у частини старшого покоління сімей учнів та близьких їм людей поглядів, пов'язаних із радянською минувиною й рудиментами тих часів, коли образ Росії нав'язувався в статусі «старшого брата», якому треба підкорятися, бо він сильніший і мудріший. Але війна показала небезпеку таких уявлень, бо подібні ілюзії породжують ідеологічну базу колаборації.

Тож очевидно, що сьогодні посилюється увага суспільства до історії, зокрема й шкільного курсу, бо в умовах війни зростає потреба диференціювати факти минулого і викрити вигадки ворожої пропаганди, підкреслюючи її імперський характер. Важливо наголошувати школярам, що походження українського народу немає нічого спільного з «братнім» російським. Доцільно акцентувати увагу на колоніальній російській політиці по відношенню до України протягом майже всього періоду співіснування. Важливо, щоб на уроках та у підручниках не розпалювалась ворожнеча, а висвітлювалась правдива історія. Тож цілком виправданим є широке обговорення і зміни у шкільних програмах з історії останнього часу, запропоновані МОН України. Водночас це лише початок роботи, бо ці зміни не є остаточними, з одного боку, а з іншого – потребують наукового методичного забезпечення нового змісту й оновлення підготовки вчителів, що ставить нові завдання перед науковцями Інституту історії НАН України та Інституту педагогіки НАПН України.

Основні результати третього (формульованого) етапу науково-педагогічного проєкту «Розвиток громадянської компетентності учнів»

*Т.О. Ремех, кандидат педагогічних наук,
старший дослідник,
завідувач відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
В.В. Майорський, кандидат педагогічних наук,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Чорноморського економіко-правового ліцею №1
Чорноморської міської ради*

Констатовано, що реалізація завдань третього етапу науково-педагогічного проєкту «Розвиток громадянської компетентності учнів» була ускладнена низкою